Analizy OSW

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH 15.11.2023 www.osw.waw.pl

Niemcy: ustawa o finansowaniu fundacji partyjnych

Kamil Frymark

10 listopada Bundestag po raz pierwszy w historii przyjął ustawę o finansowaniu fundacji powiązanych z partiami politycznymi. Regulacje uzyskały poparcie wszystkich klubów parlamentarnych oprócz AfD, której Fundacja Desideriusa Erasmusa była dotychczas wykluczona z finansowania publicznego. Sprzeciw zgłosiła również część byłych deputowanych Die Linke skupionych wokół Sahry Wagenknecht. Ustawa przewiduje, że fundacja może otrzymać środki z budżetu państwa najwcześniej wtedy, gdy partia, na rzecz której działa, znajdzie się w składzie Bundestagu w jego trzeciej kolejnej kadencji. Dotychczas były to dwie legislatury.

Dodatkowo ustawa wymaga od fundacji gwarancji aktywnego promowania demokratycznego porządku prawnego oraz idei pokojowego współistnienia narodów. Ponadto działania partii, z którą instytucja jest powiązana, nie mogą mieć charakteru antykonstytucyjnego. Za weryfikację spełnienia tych warunków będzie odpowiadać Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. AfD skrytykowała ustawę jako dyskryminującą i zapowiedziała złożenie skargi do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego (FTK).

Wszystkie ugrupowania reprezentowane w Bundestagu posiadają fundacje partyjne. Pierwotnie powstające po drugiej wojnie światowej instytucje miały wspierać rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego w Niemczech Zachodnich. Z czasem rozszerzyły aktywność na arenę międzynarodową. Obecnie z zatrudnianych przez nie ok. 4 tys. osób połowa pracuje poza granicami RFN, w ponad 300 przedstawicielstwach w ok. 100 krajach. W 2023 r. łączny roczny budżet wszystkich fundacji wyniósł 697 mln euro, a połowę tych środków pochłania działalność zagraniczna. Tym samym instytucje te otrzymują ponad trzy razy więcej pieniędzy niż same partie. W perspektywie długoterminowej AfD spodziewa się rocznej dotacji dla swojej fundacji w wysokości ok. 80 mln euro.

Komentarz

- Fundacje polityczne blisko współpracują z placówkami dyplomatycznymi RFN i odgrywają znaczącą rolę w rozszerzaniu wpływów Niemiec na arenie międzynarodowej. Dotyczy to zwłaszcza obszarów strategicznych dla polityki zagranicznej Berlina. Instytucje te tworzą szeroką sieć kontaktów, obejmującą polityków, ludzi kultury, mediów i gospodarki, co jest istotne dla dyplomacji. Ich poczynania mają na celu nawiązanie i utrzymanie trwałych relacji z kluczowymi decydentami, a także młodymi liderami w różnych krajach. Dodatkowo poprzez lobbing i edukację polityczną przekazują niemiecki

punkt widzenia na kwestie międzynarodowe. Ponadto, współpracując z lokalnymi NGO, mają wpływ na politykę wewnętrzną i zagraniczną państw, w których działają.

- Nowa ustawa ogranicza dostęp do środków publicznych fundacji powiązanej z AfD. Będzie ona miała szanse wystąpić o finansowanie z budżetu państwa dopiero w przypadku wejścia tej partii do parlamentu w wyborach w 2025 r. Zarazem brak precyzyjnych kryteriów spełnienia warunków konstytucyjności działań ugrupowania będzie mógł zostać wykorzystany do permanentnego ograniczenia dostępu tej fundacji do pieniędzy publicznych. Jedną z podstaw takiej blokady będzie zapewne obserwowanie struktur ugrupowania przez kontrwywiad, co ma miejsce w części landów (wobec całej partii toczy się zaś w tej sprawie postępowanie przygotowawcze). Ustawa stanowi kolejną próbę ograniczenia wpływów AfD przez pozostałe partie – m.in. po braku zgody na powołanie z tego ugrupowania wiceprzewodniczącego Bundestagu (wszystkie inne kluby parlamentarne mają swojego reprezentanta). Nowa regulacja utrudni także uzyskanie funduszy dla ewentualnej nowej partii Sahry Wagenknecht – stąd jej sprzeciw wobec ustawy.
- Impuls do uchwalenia nowego aktu prawnego dało orzeczenie FTK z lutego br., w którym sąd wskazał, że dotychczasowa praktyka dyskryminuje AfD i narusza zasadę równych szans konkurencji. Podział środków opierał się na nieformalnych konsultacjach politycznych pomiędzy głównymi partiami w komisji budżetowej (decydowała wielkość klubów parlamentarnych). Część regulacji korzystnych dla partii korzystających dotąd z finansowania fundacji utrzymano w ustawie. Przykładowo w sytuacji, gdy partia nie weszła do Bundestagu, jej fundacja była finansowana do końca tej nowej kadencji. Dotyczyło to FDP w latach 2013–2017. Przepis ten pozwoli fundacjom powiązanym z Die Linke i FDP uzyskiwać pieniądze do 2029 r., nawet jeśli ugrupowania te nie znajdą się w parlamencie po wyborach w 2025 r.